

Krigen i Ukraine og danskerne

Af Jacob Andersen, Jørgen Goul Andersen og Anders Hede

Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Tekstboks	4
Om undersøgelsen	
Kapitel 1	5
Skylden for krigen og prisen for fred	
Kapitel 2	7
Utryghed og bekymring for krigen i Ukraine	
Kapitel 3	13
Sanktioner og sikkerhedspolitik	
Kapitel 4	18
Flygtningene fra Ukraine	
Kapitel 5	21
Den army-grønne omstilling	
Kapitel 6	24
En kædereaktion af holdningsændringer	
Bilag 1	29

© Copyright TrygFonden smba

ISBN nr: 978-87-93652-07-1

Udgiver: TrygFonden smba

Redaktion: Dansk Kommunikation ApS.

Design: Morten Petersen, ReflektDesign

Foto forside: Mstyslav Chernov/AP/Ritzau Scanpix

TrygFonden smba

(TryghedsGruppen smba)

Hummeltoftevej 49

DK-2830 Virum

www.tryghed.dk

Indledning

Når en samfundskrise rammer, er det interessant at se på, hvordan det påvirker trygheden i Danmark. Selvom krigen i Ukraine er flere tusinde kilometer væk, har den betydning – også i Danmark.

Krigen i Ukraine har vist nogle nye former for utryghed og bekymring i Danmark. Omtrent halvdelen er utrygge for, at stigende priser på energi og fødevarer skal give dem alvorlige økonomiske problemer. Andelen af økonomisk utrygge er mindst på højde med de mest utrygge under finanskrisen.

Samtidig er sikkerhedspolitikken blevet "top of mind" på en måde, der ikke er set i generationer: Krigen har ændret synet på Rusland i en stor del af befolkningen. Stort set alle opfatter nu Rusland som en trussel mod naboerne. Store dele af befolkningen oplever nu en risiko for, at krigen breder sig til dansk jord og at den kan ende med en atomkrig.

Krigen har udløst et massivt holdningsskred, der har skubbet til grundfæstede positioner på tværs af det politiske spektrum.

Der er bl.a. blevet meget længere mellem vælgere, der afviser militære løsninger og internationalt forsvarssamarbejde. Der er bred tilslutning til at modtage flygtninge fra Ukraine og til en europæisk fordeling af flygtningebyrden.

Der er også markant færre forbehold over for vindmøller i nabolaget, der kan mindske afhængigheden af russisk energi. Tre fjerdedele af befolkningen siger OK til at placere vindmøller i deres kommune – langt flere end før krigen.

Man kunne måske forvente at den konkrete utryghed for økonomien, og for at krigen breder sig til Danmark, ville gøre danskerne mindre trygge i hverdagen. Det lader dog ikke til at være tilfældet. Den gennemsnitlige tryghed i den danske befolkning har ikke flyttet sig nævneværdigt sammenlignet med sommeren 2021 – og det samme gælder den andel, der angiver at være decideret utrygge.

Sådan lyder nogle af de overordnede konklusioner af den analyse, der udfoldes på de følgende sider. Analysen er baseret på en undersøgelse, som analyseinstituttet YouGov har gennemført for TrygFonden i marts 2022, da invasionen var mellem 22 og 31 dage gammel og stadig befandt sig i sin indledende fase (se: Om undersøgelsen næste side).

Om undersøgelsen

Indsamlingen af svar fandt sted mellem 18. og 27. marts – 22-31 dage efter Ruslands invasion af Ukraine d. 24. februar. Mediebilledet var i perioden domineret af krigen, især fremrykningen og omringningen af Kyiv, den kraftige beskydning af Kharkiv og belejring og beskydning af Mariupol med 3-400.000 civile, der blev indledt 2. marts. Mod slutningen af perioden blev omtalen af Ruslands militære stagnation stadig mere fremtrædende. De massive tegn på især russiske krigsforbrydelser var endnu ikke kendt. Et andet hovedemne var flygtningestrømmen, der i indsamlingsperioden passede 2,5 mio. Forud for perioden fremkom Rusland med advarsler mod indblanding, der blev opfattet som atomtrusler, ligesom Sverige og Finland blev truet med militære og politiske konsekvenser, hvis de tilsluttede sig NATO. Perioden var desuden stærkt præget af en række manifestationer af vestligt sammenhold, en stadig mere dybtgående sanktionspolitik og en nyorientering af tysk og europæisk forsvarspolitik. Heri indgik et såkaldt nationalt kompromis i Danmark 6. marts mellem centrum-højre og centrum-venstre om stærkt øgede udgifter til forsvar og folkeafstemning om forsvarsforbeholdet fra 1993. Debatten om det sidstnævnte emne spillede kun en mindre rolle i de dage, svarene blev indsamlet.

På energiområdet sås en flerdobling af el- og gaspriser, der allerede var vokset kraftigt i sidste del af 2021, mens prisen på olie steg fra ca. 75 USD pr. tønde i januar til ca. 110 USD i februar-marts.

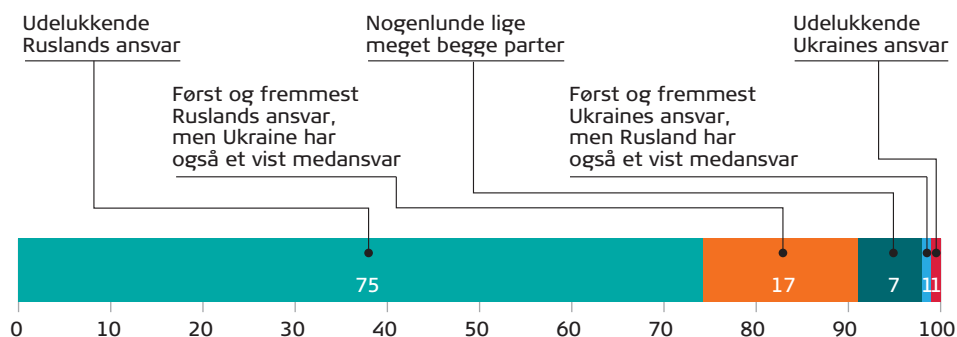
Undersøgelsen er designet af professor Jørgen Goul Andersen, forskningschef i TrygFonden Anders Hede og Jacob Andersen, Dansk Kommunikation. Den er udført af YouGov via internettet med udgangspunkt i YouGov Panelet i Danmark blandt befolkningen i alderen 18+ år. Data er vejret på dimensionerne køn, alder, region og uddannelse på baggrund af et ideal fra Danmarks Statistik, således at resultaterne er repræsentative for befolkningen i disse henseender.

1. Skylden for krigen og prisen for fred

Rusland har begrundet invasionen med at russisk-sindede i det østlige Ukraine er blevet undertrykt i et omfang, der ifølge den russiske regering kan betegnes som folkemord – bl.a. udført af ukrainske nazister. Rusland har tilføjet at Vesten igennem mange år har udnyttet mulighederne i Ukraine og andre af de tidligere sovjetlande til at rykke sin indflydelses-sfære – og NATO – længere mod øst.

Den russiske udlægning har meget ringe genklang i den danske befolkning. 75 pct. ser Rusland som eneansvarlig for krigen, og medregnes dem, der giver Rusland et hovedansvar, er andelen 91 pct.

Figur 1 – Ansvaret for krigen

Spørgeformulering: Hvem synes du bærer ansvaret for, at det er kommet til krig mellem Rusland og Ukraine. Procentandelene er afrundet.

Antal svarpersoner: 1031

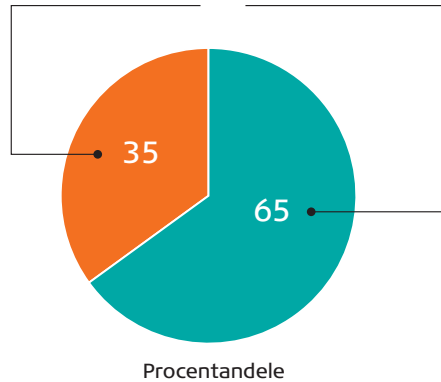
Kilde: Tryghedsmåling, marts 2022.

Det var fra invasionens start en almindelig forventning at de ukrainske styrker næppe kunne hamle op med den russiske krigsmagt. Ukraine kan måske blive tvunget til at underkaste sig begrænsninger for at opnå fred med den dominerende nabo. Måske kan ukrainerne blive tunget til at afgive dele af sit territorium. I de to følgende spørgsmål er svarpersonen blevet bedt om at vælge mellem fortsat krig og et (ubehageligt) alternativ.

Figur 2 – Fredens pris

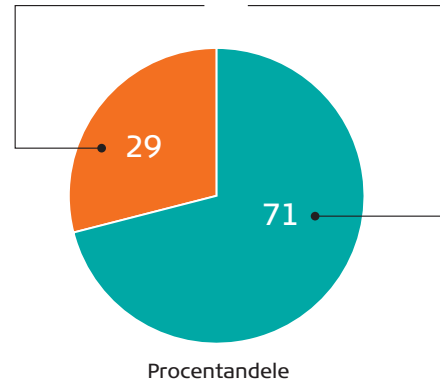
A: Hvis det skal til for at sikre freden, må Ukraine acceptere at landet ikke bare kan melde sig ind i NATO

B: Som selvstændigt land kan Ukraine ikke leve med, at Rusland forsøger at hindre medlemskab af NATO

A: Hvis det kan sikre freden, bør Ukraine leve med Ruslands erobring af blandt andet Krim-halvøen

B: Som selvstændigt land kan Ukraine ikke leve med, at Rusland overtager dele af landet

Spørgeformulering: Hvilket af de to synspunkter her kommer tættest på dit eget (selvom du måske ikke er helt enig)?

Kilde: Tryghedsmåling, marts 2022.

En stor tredjedel af svarpersonerne mener at afkald på fremtidigt NATO-medlemskab må ses som et acceptabelt offer for fred, og en stor fjerdedel ser afståelse af land som en acceptabel eller nødvendig pris for fred. To tredjedele er uenige. Der er med andre ord bred, dansk støtte til en hård ukrainsk linje over for Rusland, navnlig når det gælder afståelse af land og omvendt kun et moderat pres mod ukrainerne for at få krigen overstået.

Der er også bred støtte i befolkningen til at engagere sig på ukrainsk side. Det sidste er ingen selvfølge. Danmark har interesse i at mindske militær spænding i forhold til Rusland i Østersøen og Arktis og behøvede ikke at gå i spidsen for afstraffelsesekspeditionen mod Rusland. Svarfordelingen vidner om, at den neutralistiske småstatsmentalitet i dag ligger de fleste danskere fjernt: 50 pct. erklærer sig uenige i at "Danmark bør indtage en neutral rolle i konflikten mellem Ukraine og Rusland". Kun 9 pct. er modsat helt enige og yderligere 12 pct. er delvis enige i at vi burde være neutrale. 30 pct. svarer *hverken eller* hhv. *ved ikke*.

Svarene bliver endnu skarpere, når der spørges til opbakning bag sanktioner mod Rusland og våbenhjælpen til Ukraine, som det fremgår nedenfor. Også selvom både sanktioner og forlænget krig giver mange danskere gode grunde til bekymring.

2. Utryghed og bekymring for krigen i Ukraine

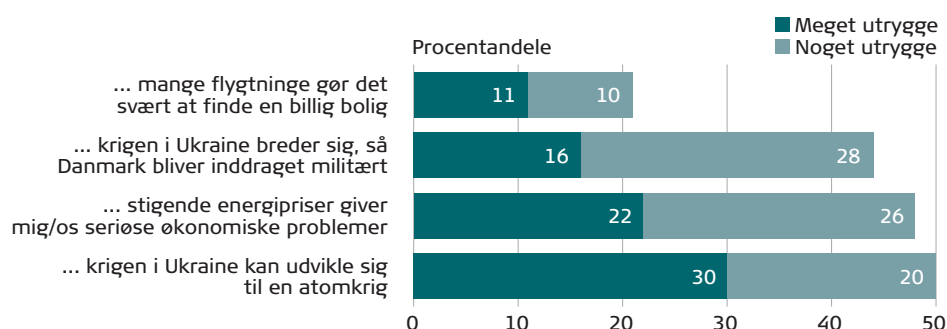
Selvfølgelig skaber det utryghed og bekymring på mange områder, når priserne stiger dramatisk, millioner af mennesker i Europa fordrives og Ruslands præsident truer modstandere med "konsekvenser, I aldrig har set mage til i historien."

Hvis man eksempelvis er ung og planlægger at bosætte sig i den billige ende af boligmarkedet, er udsigterne mindre lovende end før 24. februar. Omtrent hver femte er helt eller delvist utrygge for at flygtningene kan presse bolig efterspørgsel og/eller -priser.

Lidt flere er meget utrygge for seriøse økonomiske problemer på grund af stigende energipriser, og tager man de delvist utrygge med, når vi op i nærheden af den halve befolkning.

I Figur 3 er der spurgt til en række konkrete utrygheder.

Figur 3 – Krigsfrygt for at ...

Spørgsmål: Nedenfor er anført en række problemer. Angiv hvor utryg du for tiden er over for disse problemer (se figuren). Svarmuligheder: For tiden slet ikke utryg, For tiden kun lidt utryg, For tiden noget utryg, For tiden meget utryg, For tiden ikke relevant for mig, Ved ikke/ønsker ikke at svare.

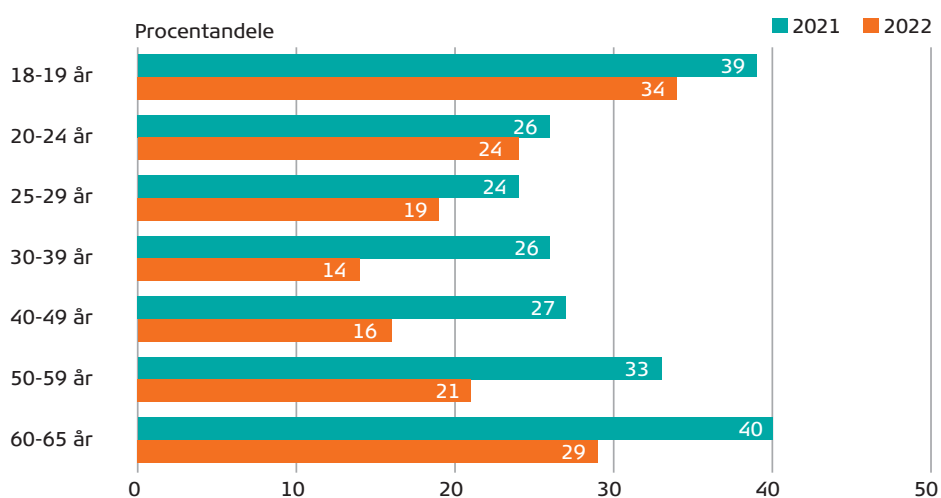
En tilsvarende andel frygter at krigen eskalerer til en atomkrig, og 44 pct. er utrygge for at Danmark selv inddrages militært. Det er dog kun 16 pct. der er meget utrygge: her er tale om mere hypotetiske risici, som ikke kan afvises, men heller ikke udløser det store alarmberedskab. Måler vi på

intensiteten af disse utrygheder er den kraftigst hos den lille gruppe, der frygter udviklingen på boligmarkedet og mindst intens hos gruppen, der har optaget atomtruslen i deres indre rædselskabinet¹.

Tallene indikerer at navnlig de stigende energipriser efterlader en utryghed, som en stor gruppe kan mærke. Det bekræftes når man sammenligner den økonomiske utryghed i marts 2022 med den tilsvarende i sommeren 2021. Sidste år målt det laveste antal økonomisk utrygge siden den første måling af sagen i 2009, nemlig 12,5 pct. I år måler vi derimod den højeste andel i samme periode – 21,5 pct. Andelen er højere end selv de hårdeste år i finanskrisen (uanset at den økonomiske utryghed ikke ser ud til at have gjort så mange generelt utrygge)².

Aldersfordelingen indikerer at det især rammer de etablerede generationer med bil og større boliger – jf. Figur 4.

Figur 4 – Økonomisk tryghed vakler

Spørgeformulering: Hvor tryk eller utryk vil du overordnet set betragte den nuværende økonomiske situation i din husstand? Svorskalaen er omregnet til indekstal for at lette sammenligninger. Meget tryk +100, tryk +50, hverken/eller og ved ikke 0, utryk -50 og meget utryk -100. "Ved ikke" indgår som "hverken eller". "Vil ikke svare" indgår ikke. Antal svarpersoner i 2022 = 1599.

Kilde: Tryghedsmåling, marts 2022.

1 En indikator for intensiteten af en utryghed er styrken i den statistiske sammenhæng mellem den pågældende utryghed og den generelle utryghed. Beregningen viser at figurens sammenhænge er signifikante, men kun moderat stærke. Sammenhængen med utrygheden for ikke at kunne finde en lejlighed er målt til 0,31, mens tallet er 0,26, når det gælder frykten for atomkrig. Midt imellem finder vi utrygheden for galopperende energipriser med 0,29. Målet for sammenhængen er en såkaldt korrelationskoefficient (Pearson r), der går mellem 0 og 1.

2 Det hidtidige toppunkt var 2013, da 19,2 pct. var økonomisk utrygge. Forskellen til 2022 falder dog inden for den statistiske usikkerhedsmargen.

Ingen af aldersgrupperne har flere økonomisk utrygge end økonomisk trygge, men afstanden op til 100 pct. trygge er blevet større – især for grupperne mellem 30 og 50 år. Det er nærliggende at tro at den især har ramt mennesker med gasopvarmning og lange køreafstande – som oftest bor i landområderne. Det kan vi lige akkurat se i tallene, men tendenserne er ikke særlig stærke. Man kunne også forestille sig at ufaglærte og selvstændige blev ramt særlig hårdt, men det finder vi ikke belæg for. Derimod er andelen af utrygge førtidspensionister vokset til over en tredjedel³.

Man kunne forvente at den konkrete utryghed for økonomien, og for at krigen breder sig til Danmark, ville gøre danskerne mindre trygge i hverdagen. Det var dog ikke hvad vi fandt i denne forholdsvis tidlige fase af krigen, da flertallet foreløbig mest kendte til krigen fra fjernsynet, prisstigningerne kun så småt var begyndt at slå igennem, og fokus var på flygtningenes lidelser fremfor problemer i flygtningemodtagelsen. Den gennemsnitlige tryghed i den voksne befolkning har ikke flyttet sig nævneværdigt sammenlignet med sommeren 2021 og det samme gælder den andel, der angiver at være decideret utrygge⁴.

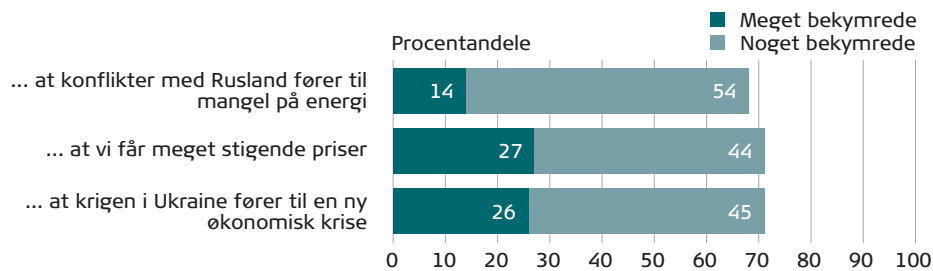
Fremfor de utrygheder der holder os vågne om natten, minder de nævnte utrygheder mere om de bekymringer, der holder os vågne *om dagen*. Her spørges til svarpersonernes bekymring på samfundets vegne og ikke deres personlige eller familiemæssige utryghed – blot er tallene typisk lidt større, når der spørges på denne måde.

Figur 5 underbygger således hypotesen om at det er stigende (energi)-priser – evt. kombineret med bekymringen for en generel økonomisk nedtur – der er den konkrete årsag til, at den økonomiske tryghed nu er på retur i ret store befolkningsgrupper. Der var allerede en vis inflationsfrygt før krigen, men i spørgeperioden stod det mange klart at krig og sanktioner ville øge inflationen og mindske væksten yderligere. Under alle omstændigheder angiver ca. hver fjerde at være *meget* bekymrede for prisstigninger, og næsten 3 ud af 4 er bekymrede i en eller anden grad.

3 De øvrige grupper uden for arbejdsmarkedet, der ikke er pensionister, ser også ud til at have fået endnu flere økonomisk utrygge, men stikprøven er for lille til at afgøre det med sikkerhed.

4 Som i tidligere tryghedsmålinger er den generelle tryghed beregnet som et gennemsnitligt indekstal for hele befolkningen ud fra svarene på følgende spørgsmål: På en skala fra 1 til 7, hvor 1 er "Jeg føler mig grundlæggende tryk i min hverdag" og hvor 7 er "Jeg føler mig grundlæggende utryk i min hverdag", hvor tryk føler du dig så? Denne "tryghedscore" var 71,7 i målingen i marts 2022 mod 71,4 i sommeren 2021 på en skala fra 0-100. Andelen af utrygge var 17,7 pct. i 2022 mod 19,2 pct. i 2021.

Figur 5 – Krisebekymring

Nedenfor er nævnt en række samfundsproblemer, man som borger i Danmark kan være mere eller mindre bekymret over. Angiv hvor bekymret du som borger for tiden er for hvert af disse samfundsproblemer. Meget bekymret, Bekymret, Hverken bekymret eller ubekymret, Ubekymret.
Kilde: Tryghedsmåling, marts 2022.

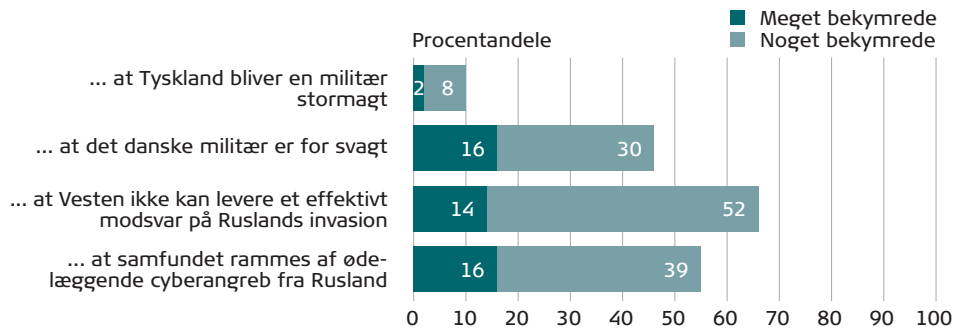
Derimod kan de militære udfordringer ikke bekymre flertallet særlig meget – som det ses i Figur 6. At Danmarks forsvar er for svagt opleves kun som et større problem af hver sjette – selvom det er kendt at kapaciteten til at forsvare dansk territorium blev reduceret i de fredelige år efter den kolde krig, og selvom forsvarsbudgettet kun langsomt nærmer sig de 2 pct. af BNP – som alle europæiske NATO lande har erklæret at ville nå engang i fremtiden.

En mulig forklaring er danskernes store tillid til NATO. Tryghedsmålingerne har regelmæssigt testet tilliden til en række danske institutioner plus internationale institutioner, som Danmark er medlem af. I marts-undersøgelsen indgår tilliden til NATO, der opnår 7,0 point på svarpersonernes tillidsskala fra 1 til 10. Det er mere end tilliden til regeringen (5,8) og til EU (5,4) og en tredjeplads efter tilliden til domstolene (7,8) og politiet (7,4).

At Tyskland nu igen opruster, ser flertallet øjensynligt også som en del af løsningen snarere end af problemet. Tyskland har historisk været Danmarks sikkerhedspolitiske hovedpine nummer et. I det lange perspektiv har oprustning i det store naboland traditionelt ikke alene været set som en gevinst for kongerigets sikkerhed. Men i dag er næsten ingen rigtig bekymrede for tysk oprustning.

Derimod er næsten halvdelen meget eller noget bekymrede for russiske cyberangreb. Og to tredjedele er bekymret for at de vestlige svar på Ruslands invasion ikke virker efter den erklærede hensigt.

Figur 6 – Militære bekymringer for ...

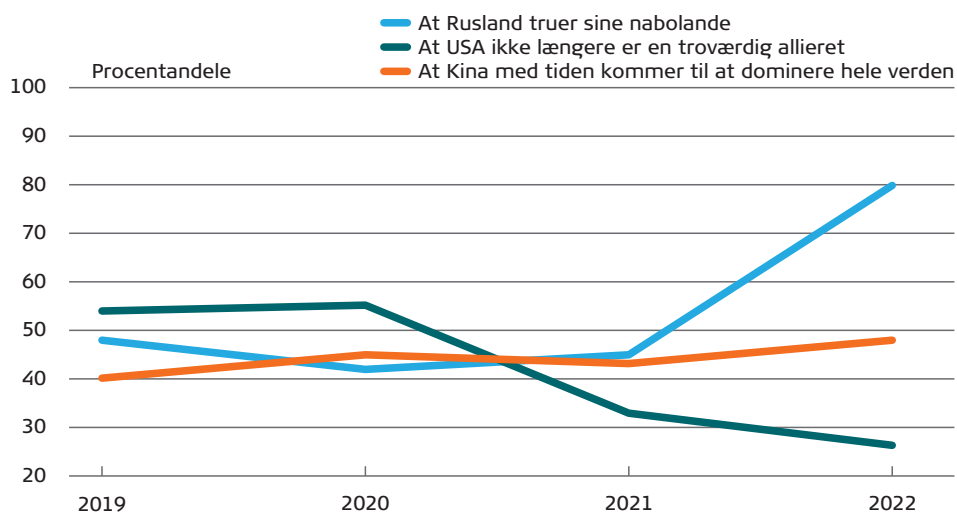
Spørgsmål og svarskala som i 5.
Kilde: Tryghedsmåling, marts 2022.

Det hører med til læsningen af svaret at flertallet øjensynligt ikke er meget bekymrede.

Det er også et spørgsmål som det er forholdsvis let at svare ja til. Men svarene vidner om arten af befolkningens krigsbekymring: De færreste er alvorligt skræmte ved udsigten til at Danmark selv kommer i krig. De fleste er til gengæld bange for at Rusland vil gøre magt til ret i omgangen mellem Europas stater – med mindre Vesten mobiliserer en modmagt, der bremser russerne.

At Rusland udgør en trussel mod naboerne, vil ikke færre end 80 pct. skrive under på. 4 pct. er uenige og 13 pct. er hverken bekymrede eller ubekymrede. 3 pct. ønsker ikke at svare. Den implicitte modvilje mod Rusland er ret nøjagtigt dobbelt så stor som i sommeren 2020 – under pandemien. Så truende fremstod russerne formentlig ikke en gang for danskerne under den kolde krig (da blokpolitikken og terrorbalancen blev set som et effektivt middel til at holde eventuelle ekspansionsplaner i skuffen).

Figur 7 – Småstatsbekymringer

Spørgsmål og svarskala som i 5.
Kilde: Tryghedsmåling, marts 2022.

Derimod ser det ud til at tilliden til alliancen med USA er øget yderligere sammenlignet med sommeren 2021, da Biden-administrationen havde taget over efter præsident Trump. Hver fjerde er dog fortsat bekymret for alliancen med amerikanerne.

Kina er fortsat *on the rise* – også som bekymring.

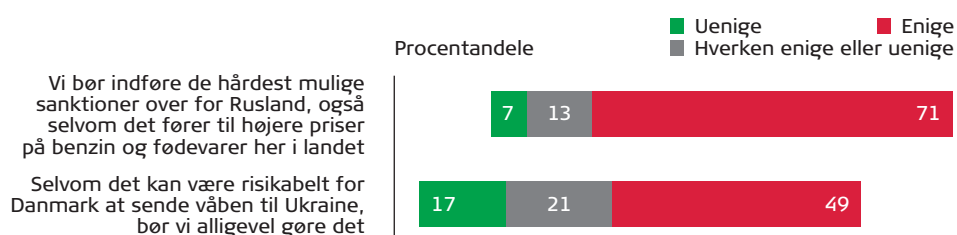
3. Sanktioner og sikkerhedspolitik

Et stort flertal erklærer sig enige i at vi bør indføre "de hårdest mulige sanktioner over for Rusland", også selvom det langt fra bliver en gratis omgang for danskerne. Præmissen for spørgsmålet er at sanktionerne "fører til højere priser på benzin og fødevarer her i landet". 49 pct. er helt enige her, og yderligere 22 pct. er delvis enige. 4 pct. er helt imod og en lignende andel er delvise modstandere af den hårdest mulige sanktionspolitik.

Svarfordelingen vidner samlet set om et meget højt engagement i sagen – jf. også flertallets markante undsigelse af neutralitet i krigen, der blev refereret ovenfor.

Lidt større skepsis ser man når der spørges til våbenhjælpen til Ukraine, der har opbakning fra 49 pct. – altså et stort relativt flertal.

Figur 8 – Hårde sanktioner

Hvor enig eller uenig er du i de følgende synspunkter? Svarmuligheder; Helt enig, Delvis enig, Hverken enig eller uenig, Delvist uenig, Helt uenig. Ved ikke. Helt/delvis enige hhv. uenige er lagt sammen. Ved ikke-svar er udeladt.

Kilde: Tryghedsmåling, marts 2022.

Flertallet for "hårdest mulige sanktioner" og våbenhjælp findes i alle de grupper, vi har delt svarpersonerne op i: Mænd og kvinder, unge og ældre, alle stillingsgrupper og alle vælgergrupper. I nogle grupper er opbakningen dog større end andre. Det ses mest enkelt når man trækker andelen af modstandere af sanktioner/våbenhjælp fra andelen af tilhængere – den såkaldte **opinionsbalance**.

Hvor opinionsbalancen blandt mænd er 43 procentpoint til fordel for våbenhjælp til ukrainerne, er den halvt så stor – 21 procentpoint – blandt kvinderne. Den vokser også markant med alderen, så opinionsbalancen blandt 18-19-årige er 19 procentpoint mod 40 procentpoint blandt de +60-årige.

Opdelt på partivalg er opinionsbalancen ikke så overraskende 52 procentpoint for de konservative vælgere, men der er også en overvægt på 32 procentpoint for Enhedslistens vælgere. Forskellen mellem kønnene og aldersgrupperne er med andre ord større end forskellene på tværs af det politiske spektrum.

At kvinder er mere skeptiske end mænd over for våbenhjælp, afspejler en større tilbageholdenhed over for våben og krigshandlinger. Solidariteten med Ukraine og villigheden til at bære ofre er ikke mindre. Kønssforskellen er således beskeden når der spørges til de "hårdest mulige sanktioner". Aldersforskellene er også lidt mindre – de unge er relativt mere tilbageholdende med våbenhjælp end med sanktioner.

Igen er der enighed over hele det politiske spektrum. Blandt vælgergrupperne er opinionsbalancen hos DF-vælgerne på 60 pct. Trækker man de SF-vælgere, der er imod "de hårdest tænkelige sanktioner", fra SF-vælgere, der støtter dem, nås en opinionsbalance på 81 pct.

Som vist i Figur 3 er 48 pct. utrygge for at "stigende energipriser giver mig/os seriøse økonomiske problemer". Analysen indikerede at prisstigningerne er en væsentlig årsag til, at andelen af økonomisk utrygge husstande sætter rekord i marts 2022.

Det må være nærliggende for de økonomisk utrygge at være mere tilbageholdende med at støtte en sanktionspolitik, der øger deres problemer. Det er også hvad vi ser, men forskellen er overraskende beskeden. Også blandt dem, der rammes hårdest, er der et solidt flertal for de "hårdest mulige sanktioner". Blandt meget økonomisk trygge er opinionsbalancen 76 pct., mens den blandt økonomisk utrygge er 59 procentpoint og de meget økonomisk utrygge 51 procentpoint.

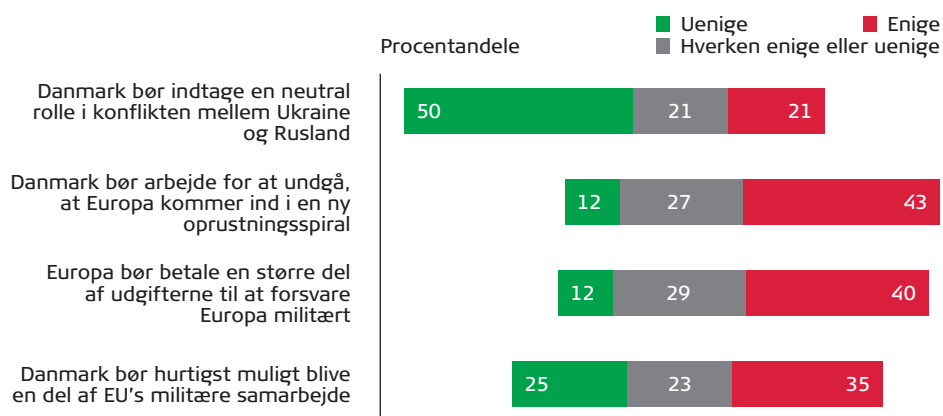
Enigheden blandt svarpersonerne er mindre når der spørges til de langsigtede sikkerhedsløsninger – som det sker i Figur 9 – og svarene følger i større omfang politiske skel.

Der er dog pæn opslutning til ønsket om at undgå en ny oprustningsspiral i alle vælgergrupper. Spørgsmålet hører til dem, der kan være svære at være uenige i, men vi finder alligevel en vis variation. Bekymringen for oprustning er noget højere på venstrefløjen (SF, Enhedslisten og Alternativet), selvom den også er forholdsvis stærk blandt dem, der stemte på højrefløjen (Dansk Folkeparti og Nye Borgerlige) ved valget i 2019. Blandt enhedslistevælgerne er opinionsbalancen 51 procentpoint, og blandt DFs vælgere 31 procentpoint.

Midterpartiernes vælgere er mere tøvende. Der er ganske vist et flertal blandt dem, der *har* en holdning, for at modarbejde en oprustningsspiral. Blandt socialdemokratiske vælgere er opinionsbalancen eksempelvis 27 pct. Men omtrent halvdelen af midtervælgerne tager ikke stilling til spørgsmålet – der egentlig drejer sig om at kombinere tilslutningen til øget oprustning med det modsatte hensyn om at undgå en oprustningsspiral.

Der er også tilslutning til at Europa skal påtage sig flere af de udgifter, der bruges på forsvar i Europa, men også her er tilslutningen mere lunken. Den hårde modstand tæller her 6 pct., mens 18 pct. er helt enige i, at europæerne betaler for lidt. Sat på spidsen er tre fjerdedele af vælgerne med andre ord ikke rigtigt overbevist om nogen af delene – 29 pct. svarer f.eks. at de hverken er enige eller uenige.

Figur 9 – Sikkerhed på sigt

Kilde: Tryghedsmåling, marts 2022.

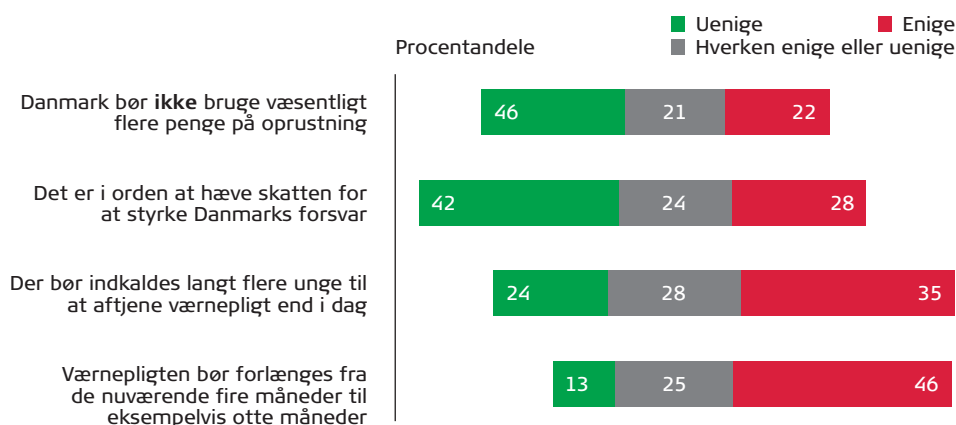
De politiske skel bliver rigtigt tydelige i spørgsmålet om militært samarbejde i EU, som Danmark som bekendt har et forbehold for. Den største gruppe er enige i, at Danmark skal med i samarbejdet, men den tæller kun 35 pct., og 25 pct. er uenige. Opinionsbalancen er dog positiv i alle

vælgergrupper med undtagelse af højrefløjspartiernes og – i mindre grad – Enhedslistens vælgere. Nye Borgerliges vælgere fra 2019 er mest uenige og har en opinionsbalance på minus 45. Trækker man modstandere af at afskaffe forsvarsforbeholdet fra tilhængerne af samme, når man minus 6 procentpoint blandt vælgerne på den yderste parlamentariske venstrefløj.

Blandt vælgerne som helhed er der dog en fjerdedel, der (endnu) ikke har dannet sig en mening. Yderligere 17 pct. har valgt ikke at svare⁵.

Derimod er der et tydeligt flertal for at bruge flere penge på dansk forsvar. Spørgsmålet kunne måske tænkes at virke lidt ledende i en situation, hvor krigen raser tæt på Danmark og et stort flertal oplever Rusland som en trussel. For at modvirke en sådan "medløbseffekt" lyder det udsagn, som svarpersonerne tager stilling til: "Danmark bør **ikke** bruge væsentligt flere penge på oprustning."

Figur 10 – Dansk forsvar

Kilde: Tryghedsmåling, marts 2022.

At op imod halvdelen af befolkningen står bag højere forsvarsudgifter er altså næppe nogen overdrivelse – og svaret er givet på et tidspunkt, da regeringen og partierne fra Liberal Alliance til SF havde tilsluttet sig princippet om at bruge ca. 18 mia. mere årligt på forsvar og sikkerhed. Det er dog ikke sikkert at alle er med hele vejen: Blandt de 46 pct. enige er 25 pct. kun delvis enige. Det er dog kun 9 pct. der angiver at være helt uenige, mens yderligere 13 pct. er delvis uenige.

⁵ Størrelsesforholdene svarer groft til resultatet i andre undersøgelser. En Voxmeterundersøgelse fra 21. marts 2022 finder en svarfordeling på 40 pct. til ja, 35 pct. nej og 24 pct. ved ikke på spørgsmålet: Hvis der var folkeafstemning i dag om at afskaffe det danske forsvarsforbehold i EU, hvad ville du så stemme?

Viljen til at betale for et styrket forsvar med højere skatter er noget mere begrænset. Kun 7 pct. er helt enige i at lægge højere skat oven i de andre ofre som danskerne betaler på grund af krigen. Alle partiers vælgere siger klart nej, bortset fra socialdemokrater og de radikale vælgere. Blandt de traditionelt militærkritiske radikale er der 11 procentpoint flere, der vil finansiere en stærkere forsvar med højere skatter end det modsatte.

Det er måske en lignende tendens, man skal hæfte sig ved, når man ser holdningen til at indkalde "langt flere værnepligtige". Det var der opbakning til blandt dem, der stemte på Venstre og Konservative eller højrefløjen ved valget i 2019. Omvendt var de fleste af venstrefløjens vælgere imod at indkalde "langt flere værnepligtige". Venstrefløjen omfatter på dette punkt også de radikale, hvor opinionsbalancen er minus 6 pct.

Man kunne godt have forventet en tydeligere ideologisk skillelinje her. At den faktisk er blevet mindre tydelig viser sig bl.a. når man ser på den andel, der hverken er enige eller uenige. Blandt Enhedslistens vælgere i 2019 er 39 pct. neutrale i spørgsmålet. I det radikale vælgerkorps er vi tæt på halvdelen – 46 pct.

Derimod står aldersforskellene skarpt. Færre end 20 pct. af svarpersonerne i 20'erne synes at situationen lægger op til at indkalde langt flere værnepligtige, mens mere end 40 pct. i aldersgrupperne over 40 er positivt stemt over for tanken.

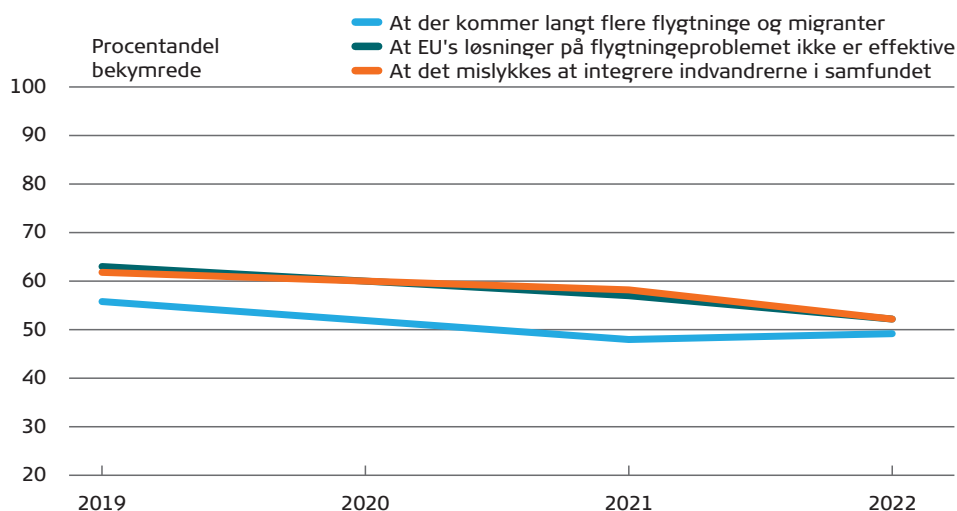
Aldersforskellen kommer måske klarest frem i et spørgsmål om det ønskelige i at styrke Hjemmeværnet, der ikke er gengivet i figuren: Færre end hver tredje op til 40 år støtter tanken, mens mere end hver anden af de +66-årige gerne vil bruge flere penge her.

4. Flygtningene fra Ukraine

Flygtningespørgsmålet har i mange år stået højt på danskernes bekymringsliste – og politiske dagsorden. Særligt da tømmermændene hurtigt meldte sig efter den velvillige modtagelse af syriske flygtninge i 2015, da navnlig Tyskland i en kort periode løsnede grebet om immigrationspolitikken. 56 pct. af befolkningen støttede at Danmark skulle tage flere flygtninge fra bl.a Syrien, mens 37 pct. var imod⁶.

I de sidste par år er bekymringen faldet noget, både når det gælder antallet af flygtninge og indpasningen af dem i det danske samfund. Det ses i Figur 11.

Figur 11 – Er du bekymret for ...

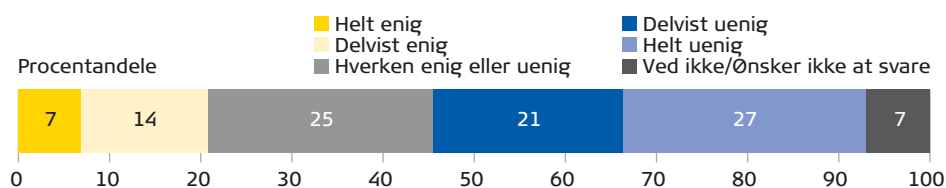
Nedenfor er nævnt en række samfundsproblemer, man som borger i Danmark kan være mere eller mindre bekymret over. Angiv hvor bekymret du som borger for tiden er for hvert af disse samfundsproblemer. Svarskala: Meget bekymret, Bekymret, Hverken bekymret eller ubekymret, Ubekymret, Ved ikke. Kilde: Tryghedsmålingerne.

Ukraine-krigen ser ikke ud til at have fået bekymringen til at vokse igen, tværtimod. Fra krigen udbrød og til gennemførelsen af tryghedsmålingen ankom ca. 20.000 ukrainske flygtninge til Danmark – naturligvis un-

⁶ Gallups undersøgelse for Berlinske 12. september 2015.

der stor offentlig opmærksomhed. 15. marts vedtog Folketinget en særlov med særligt lempelige regler for de ukrainske krigsflygtninge. Også i befolkningen er de ukrainske flygtninge helt overvejende blevet modtaget positivt. Kun 7 pct. mener slet ikke, at Danmark bør gøre flygtningestrømmen til sit problem, jf. Figur 12.

Figur 12 – Flygtningemodtagelse ...

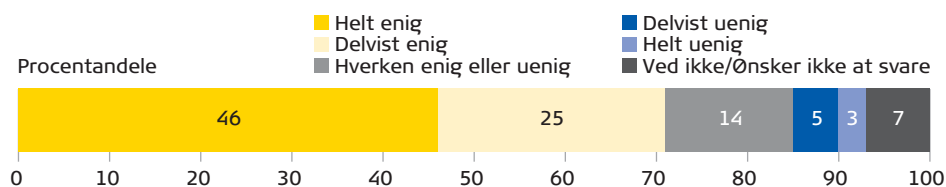

Det er først og fremmest nabolandene i Østeuropa og ikke Danmark, der må tage sig af de ukrainske flygtninge. Svarmulighed: Helt enige, Delvist enige osv. Antal svarpersoner: 2069. Kilde: Tryghedsmåling, marts 2022.

Dem, der stemte på Dansk Folkeparti ved valget i 2019, er de eneste, der skiller sig lidt ud. I denne vælgergruppe finder et lille flertal at Ukraines østeuropæiske naboer burde klare det ukrainske flygtningeproblem, men opinionsbalancen er 2 procentpoint. Blandt Nye Borgerliges vælgere er et lille flertal imod synspunktet (opinionsbalancen er minus 6 pct.point) og altså overvejende positiv for at hjælpe med flygtningeproblemet.

46 pct. af svarpersonerne er helt enige og yderligere 25 pct. er delvis enige i at fordelingen vedkommer hele EU, som det ses i Figur 13.

Figur 13 – ... er en sag for hele EU

Vi skal samarbejde i hele EU om at fordele flygtningene fra Ukraine. Svarmulighed: Helt enige, Delvist enige osv. Antal svarpersoner: 2069. Kilde: Tryghedsmåling, marts 2022.

Et andet spørgsmål er naturligvis, hvordan flygtningene skal bosættes – og fordeles – blandt danske kommuner. Regeringen har meldt ud at der kan komme 100.000 ukrainske flygtninge, svarende til 1.000 pr. kommune i gennemsnit. Vi har derfor bedt svarpersonerne tage stilling til udsagnet "Vi kan godt skaffe plads til mere end 1.000 ukrainske flygtninge i vores kommune." Det er 18 pct. uenige i, mens 41 pct. er helt og delvis enige.

Tallet kan nok navnlig sige noget om hvor langt velviljen rækker når spørgsmålet bliver lidt mere konkret, men det afspejler også borgernes viden om kommunens størrelse og kapacitet. I landets otte største kommuner mener mere end halvdelen at kommunen har plads til mere end 1.000 ukraine-flygtninge. Men i de fynske og østjyske kommuner er omtrent halvdelen af borgerne af samme mening⁷.

7 Vi har anvendt Danmarks Statistiks geografiske inddeling (NUTS3). De østjyske kommuner er Viborg, Silkeborg, Norddjurs, Syddjurs, Samsø, Skanderborg, Favrskov, Aarhus, Odder og Hedensted.

5. Den army-grønne omstilling

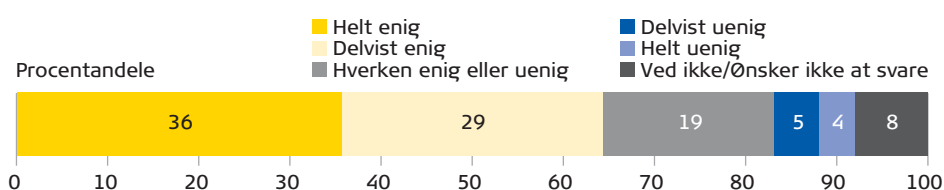
Den europæiske – og indirekte danske – afhængighed af russisk energi har haft en central rolle i diskussionen af, hvordan Europa og Danmark skal forholde sig til Ruslands invasion af Ukraine.

Et vendepunkt indtraf da Tysklands kansler Olaf Scholz lagde gasledningen Nord Stream 2 på is. Det skete d. 22. marts midt i vores dataindsamling. Beslutningen standsede dog ikke debatten om hvor meget af den russiske energi, EU-landene kan blive enige om at undvære – og hvordan man skal håndtere mere og mindre midlertidige energimangel.

De europæiske diskussioner er ikke gået hen over hovedet på den danske befolkning og stigende energipriser giver som vist ovenfor anledning til utryghed og bekymring hos mange.

En nærliggende reaktion er at skrue ned for energiforbruget, og det oplyser to tredjedele at det vil de selv gøre – jf. Figur 14.

Figur 14 – Spar gas

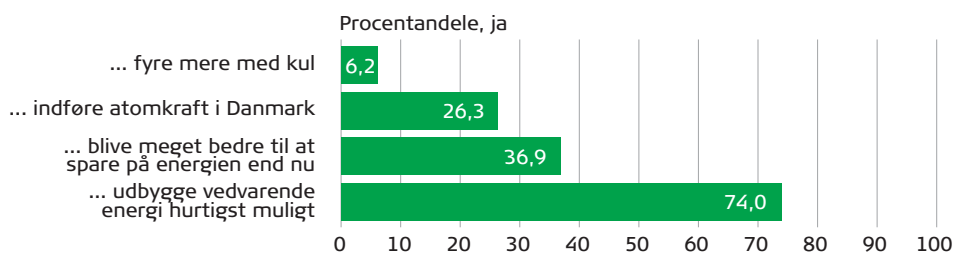
Spørgeformulering: Jeg vil selv spare på energien for at undgå gas fra Rusland. Helt enig, delvist enig osv. Antal svarpersoner: 2069.

Kilde: Tryghedsmåling, marts 2022.

Energibesparelser står derimod ikke øverst på listen over de tiltag som befolkningen synes, at myndighederne bør gribe til – selvom fire ud af ti ser muligheder her. Det ses i Figur 15.

Det er også klart at kun meget små mindretal anbefaler kernekraft, for ikke at tale om kul, som en del af løsningen. Derimod er tilslutningen til hurtig udbygning af vedvarende energi tæt på at være enstemmig.

Figur 15 – For at undgå afhængighed af gas fra Rusland BØR vi ...

Spørgeformulering fremgår af figuren. Svarpersonerne kan sige ja til flere muligheder. Antal svarpersoner: 2069

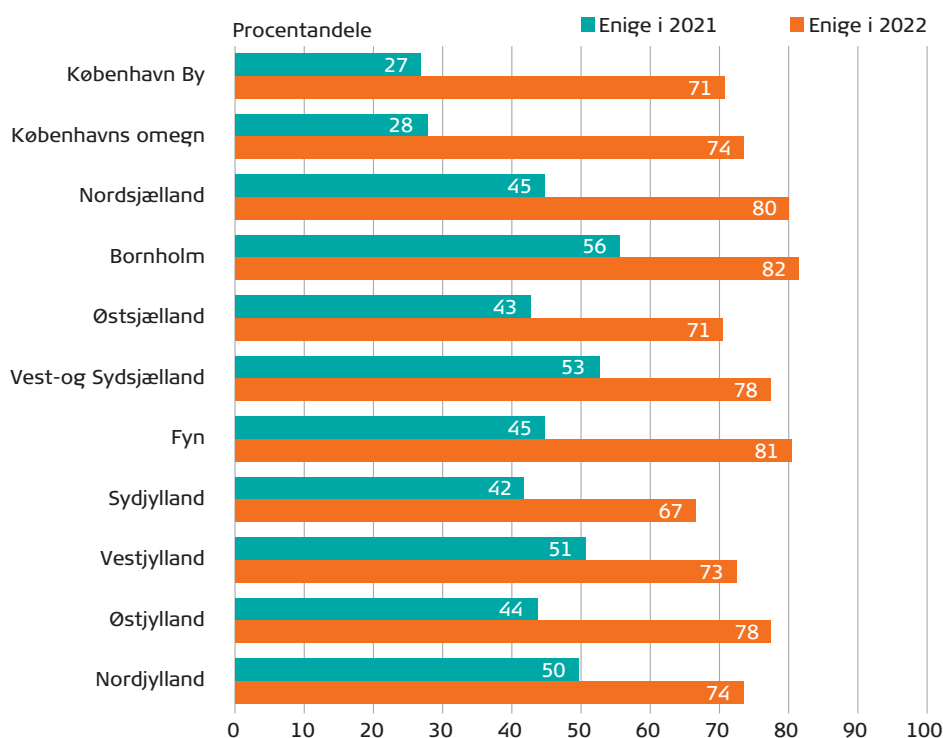
Kilde: YouGov for Tryghedsmålingen. Marts 2022.

Blandt venstrefløjens og de radikale vælgere støttes denne tanke af 87-88 pct. Lavpunktet findes blandt Nye Borgerliges vælgere (i 2019), hvor flertallet for at udbygge vedvarende energi er på 58 pct.

Vedvarende energi i den store stil skaber naturligvis nye udfordringer. I det tæt befolkede, vindomsuste Danmark vil der for mange ikke være langt til nærmeste vindmølle. Modstanden mod vindmøller spillede en rolle i kommunalvalgkampen i flere kommuner og fik også masser af plads i mediedækningen.

Tryghedsmålingen fra sommeren 2021 tydede ellers på at der i næsten hele Danmark var et betydeligt flertal, der kunne få øje på "områder i kommunen, hvor der kan opstilles vindmøller." I målingen fra marts 2022 er formuleringen blevet skærpet lidt, så svarpersoner spørges direkte om de er OK med at der sættes møller op et sted i kommunen. Umiddelbart skulle man forvente at svarene blev mere forbeholdne, men det ser ud til at den russiske energi-klemme gør en meget større forskel end den nye spørgeformulering.

Figur 16 – Vindmøller er velkomne

Spørgeformulering i 2021: Der er områder i min kommune hvor der godt kan opstilles vindmøller.
Spørgeformulering i 2022: Det er OK for mig at der sættes nye vindmøller op i min kommune. Svarmuligheder: Helt enig, Delvist enig, Hverken enig eller uenig. Delvist uenig, Helt uenig, Ved ikke. Andelen af Helt enige og delvist enige er lagt sammen. Antal svarpersoner i 2022.
Kilde: Tryghedsmåling 2021 og marts 2022.

Selvom en del af kommunerne er store og selvom det stadig er lettere at sige ja til vindmøller i kommunen end i baghaven, er det svært at tolke resultatet som andet end kraftigt skred til fordel for den grønne energi. Der er trods alt værre ting i horisonten end vindmøller.

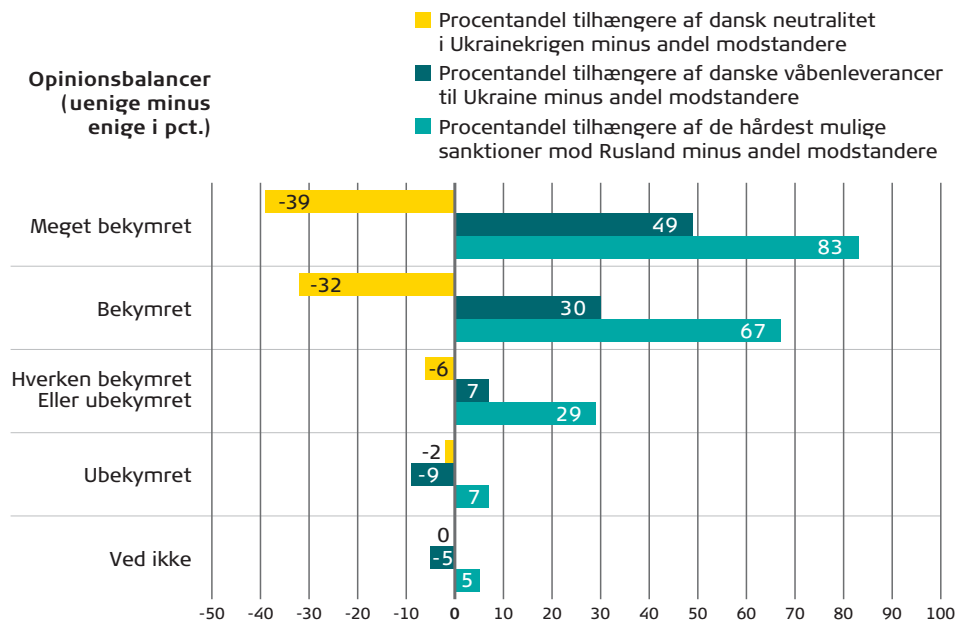
6. En kædereaktion af holdningsændringer

Det er i en vis forstand en underdrivelse at påstå at krigen i Ukraine har udløst et holdningsskred i befolkningen. Krigen har snarere sat gang i en kædereaktion af holdningsændringer som påvirker os forskelligt – alt efter hvor vi stod i forvejen.

Den afgørende faktor er at Rusland – som den finske statsminister Sanna Marin har udtrykt det – har vist sig at være en anden nabo, end vi troede. Denne opfattelse deles af et flertal i befolkningen på tværs af partiskel og uden nævneværdig forskel på social baggrund. Befolkningens svar er at indføre hårde sanktioner. Selv dem, der har sværest ved at klare de stigende priser på gas og fødevarer, bakker de hårde sanktioner op.

Der er en klar sammenhæng mellem bekymringen for russisk aggressivitet på den ene side og ønsket om at indtage en neutral position til krigen på den anden. Det ses i Figur 17 hvor det igen er opinionsbalancer, vi sammenligner – andelen af enige minus andelen af uenige i de nævnte spørgsmål.

Figur 17 – Ruslandsbekymring og sanktioner

Spørgeformuleringer: Angiv hvor bekymret du som borger for tiden er for hvert af disse samfundsproblemer ... at Rusland truer sine nabolande samt "Danmark bør indtage en neutral rolle i konflikten mellem Ukraine og Rusland" og spørgeformuleringer til Figur 8. Antal svarpersoner: 2069.
Kilde: Tryghedsmåling, marts 2022.

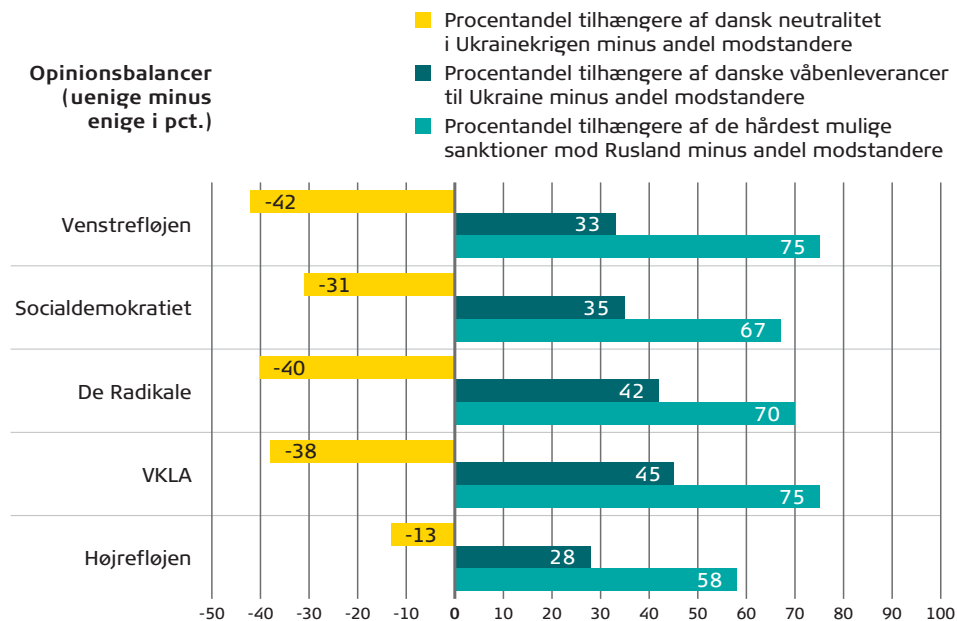
Sammenhængen er endnu stærkere mellem bekymringen for Rusland og opbakning til våbenhjælp, og især "de hårdest mulige sanktioner" mod Rusland⁸.

Det ændrer en central præmis for dem, der har troet mest på at Rusland kunne pacificeres med handel og andet fredeligt samkvem. Dem, der på forhånd oplevede Rusland som en sandsynlig militær trussel, er omvendt blevet bekræftet. Man kan gætte på at den første slags vælgere især har kunnet mødes på venstrefløjen og blandt de radikale, mens den anden grundindstilling har været mere udbredt blandt borgerlige vælgere.

Hvis antagelsen er rigtig, viser Figur 18 et markant skred i holdningerne hos venstrefløjen og blandt de radikale vælgere. Igen sammenligner vi opinionsbalancer, hvor andelen af uenige i et synspunkt er trukket fra andelen af enige.

⁸ De statistiske sammenhænge på bekymring for Rusland vs. neutralitetsspørgsmålet, spørgsmålet om våbenhjælp og sanktioner er hhv. eta 0.167, 0.236 og 0.389

Figur 18 – Partivalg og våbenleverancer

Figurforklaring: se Figur 17.

Kilde: Tryghedsmåling, marts 2022.

Som det ses, er venstrefløjsvælgerne endnu mindre neutralistiske end de borgerlige vælgere (og navnlig højrefløjsvælgerne). Opinionsbalancen er minus 42 på venstrefløjen mod minus 13 på højre fløj. Når det kommer til våbenhjælp til Ukraine, er der praktisk taget ingen forskel på holdningen hos De Radikales vælgere og tilhængerne af Venstre og Konservative.

Et tilsvarende mønster viser sig i det spørgsmål der blev referet side 10, hvor svarpersonerne er blevet bedt om at tildele en række institutioner i Danmark og udlandet et antal point mellem 1 og 10, efter hvor stor tillid de har til dem.

NATO får som nævnt 7,0 point i gennemsnit i hele befolkningen, men venstrefløjen (Enhedslisten, SF og Alternativets vælgere i 2019) ligger med 6,51 ikke langt fra gennemsnittet. Og selvom Enhedslistevælgerne trækker den gennemsnitlige tillid til NATO ned med sine 5,96, er holdningerne langt fra klassiske venstrefløjsholdninger. Tallene tyder også på at der er en bevægelse i gang ift. synet på værnepligten. Det svarer til hvad vi så i spørgsmålet om tilslutning til EUs forsvarssamarbejde, hvor vi fandt næsten lige så mange tilhængere som modstandere blandt Enhedslistens vælgere (opinionsbalancen var på begge spørgsmål minus seks procent-point).

Til gengæld er det ingen hemmelighed at venstrefløjspartierne og De Radikale har repræsenteret de vælgere, der gik mest op i den grønne omstilling, selvom der i de seneste år er sket en mobilisering blandt socialdemokrater og borgerlige, inkl. Dansk Folkepartis vælgere. Ønsket om at befri sig fra "Putins gas" har givet de grønne vælgere endnu mere medvind, ligesom kritikerne af den stramme udlændigepolitik utvivlsomt er glade for modtagelsen af de ukrainske flygtninge.

Lidt mindre åbenlyst kan de glæde sig over at de borgerlige partier er gået med til at afskaffe udgiftsloftet i budgetloven: Det passer øjensynlig de borgerlige vælgere godt at de voksende offentlige militærforbrug lånefinansieres og ikke skal betales kontant over skatterne.

At vigtige identitetsmarkører for de politiske fløje står for fald, betyder ikke at vi vælgere opgiver vores grundlæggende orientering. Det kan man få et indtryk af med en såkaldt faktoranalyse, der måler sandsynligheden for at bestemte synspunkter optræder hos de samme mennesker. Her træder følgende fire dimensioner frem⁹:

1. **Støt krigen mod Rusland:** Uvilje mod neutralitet, herunder at forbyde danskere at deltage i krigen, støtte til sanktioner, men også til våbenhjælp og oprustning, er synspunkter, der statistisk set ofte optræder sammen.
2. **Forsvarsvenlighed:** Går man ind for at indkalde flere værnepligtige, støtter man med stor sandsynligvis også at de skal indkaldes i længere tid og at Hjemmeværnet skal styrkes (og at der skal bruges flere penge på det hele).
3. **Ikke-militær støtte til Ukraine:** Her er modviljen mod oprustningsspiralen kombineret med en stærk støtte til sanktioner, en meget stærk støtte til vindmøller i kommunen og energibesparelser, og høj tilslutning til at tage ukrainske flygtninge (og europæisk fordeling).
4. **Europæisk solidaritet:** Her er en meget høj tilslutning til deltagelse i EUs militære samarbejde fulgt af vilje til at betale skat for at styrke forsvaret, og at kommunen skal tage imod flygtninge i en europæisk ramme.

9 ... men med det forbehold, at faktoranalysen naturligvis er helt afhængig af, hvilke spørgsmål, der lægges ind. Både spørgsmål og de præcise tal ses i bilag 1.

De fire dimensioner har, som det ses, mange berøringspunkter med hinanden – det er her vi oplever den meget høje konsensus i befolkningen. Om den kan bevares, kan vores øjebliksbillede af holdningerne i marts ikke sige meget om. Situationen er ikke kun dynamisk, men potentielt højeksplosiv. Det kan påvirke tilslutningen til både sanktionspolitik, oprustning og "army-grøn" omstilling.

Krigen er løbende blevet mere grusom og den kan måske fortsætte længe endnu. Omkostningerne kan vokse og udløse en europæisk krise. Danmark og Danmarks nordiske og baltiske naboer kan komme under direkte militært pres – eller det der er værre. Allierede kan svigte eller blive uenige.

Det er til gengæld svært at se hvordan synet på Rusland skulle blive mere afslappet endsige positivt i de kommende mange år.

Bilag 1

Faktoranalyse af Ukraine-holdninger. Roteret (oblimin) løsning.

	Component			
	1	2	3	4
Eigenvalue	4,817	1,987	1,639	1,059
Det er først og fremmest nabolandene i Øst-europa og ikke Danmark, der må tage sig af de ukrainske flygtninge	-,323	,184	-,233	-,412
Danmark bør ikke bruge væsentligt flere penge på oprustning	-,425	-,317	,293	-,333
Danmark bør indtage en neutral rolle i konflikten mellem Ukraine og Rusland	-,830	,036	,032	,041
Det bør forbydes danske statsborgere at deltage i krigen i Ukraine	-,810	,085	,070	,066
Danmark bør hurtigst muligt blive en del af EUs militære samarbejde	-,169	,010	-,008	,827
Vi skal samarbejde i hele EU om at fordele flygtningene fra Ukraine	,159	-,101	,536	,342
Selvom det kan være risikabelt for Danmark at sende våben til Ukraine, bør vi alligevel gøre det	,681	,184	,110	,034
Europa bør betale en større del af udgifterne til at forsvare Europa militært	,129	,276	,086	,446
Vi bør indføre de hårdest mulige sanktioner over for Rusland, også selvom det fører til højere priser på benzin og fødevarer her i landet.	,459	,150	,445	,036
Danmark bør arbejde for at undgå, at Europa kommer ind i en ny oprustningsspiral	-,308	-,053	,644	-,163
Det er i orden at hæve skatten for at styrke Danmarks forsvar	-,019	,205	-,167	,652
Vi kan godt skaffe plads til mere end 1000 ukrainske flygtninge i vores kommune	,133	-,169	,235	,530
Jeg vil selv spare på energien for at undgå gas fra Rusland	,114	,197	,597	,083
Der bør indkaldes langt flere unge til at aftjene værnepligt end i dag	,051	,847	-,006	-,013
Det er OK for mig, at der sættes nye vindmøller op i min kommune	,043	,098	,643	,048
Værnepligten bør forlænges fra de nuværende fire måneder til eksempelvis otte måneder	,043	,865	,088	-,062
Det er en god idé at opprioritere Hjemmeværnet	-,118	,734	,072	,096

TrygFonden

TrygFonden varetager TryghedsGruppens almennyttige arbejde. TryghedsGruppen er største aktionær i forsikringsselskabet Tryg og skaber værdi og tryghed gennem langsigtet ejerskab og almennyttige ud- delinger. Læs mere på tryghed.dk